

Időjárási jelenségek

Természetismeret 5.

Szaktanári segédlet

Készítette: Téglás Tímea

Lektorálta: Bertalan Gábor

Kiskunhalas, 2014. december 31.

Tartalomjegyzék

1. A levegő felmelegedése és az üvegházhatás	3.
1.1. Az üvegházhatás	3.
1.2. Érdekeségek, kiegészítések	5.
1.3. Az üvegházhatás fokozása	5.
1.4. Házi feladat	6.
2. A csapadék	7.
2.1. Csináljunk esőt	7.
2.2. Érdekeségek, kiegészítések	8.
2.3. Ónos eső	8.
2.4. Csapadékképződés a föld felszínén	8.
2.5. Házi feladat	9.
3. A szél és a talajpusztulás	9.
3.1. Papírkígyó a gyertya felett	10.
3.2. Légáramlás az ajtónyílásban	10.
3.3. Talajerózió	11.
3.4. Érdekeségek, kiegészítések	12.
3.5. Házi feladat	12.
4. Környezetszennyezés	12.
4.1. Levegőszennyezés	13.
4.2. Vízszennyezés	13.
4.3. Talajszennyezés	14.
4.4. Érdekeségek, kiegészítések	15.
4.5. Házi feladat	16.
Felhasznált irodalom	16.

1. óra

A levegő felmelegedése és az üvegházhatás

Tantárgyközi kapcsolódás

Biológia: 7. o.

Földrajz: 7. o.

Fizika: 7. o.

Emlékeztető

Az időjárásnak nevezzük a napsugárzás, a hőmérséklet, a szél és a csapadék állandó változását.

A napsugárzás nem a levegőt, hanem a talajt melegíti fel először. A felszín által kisugárzott hő pedig áramlásba hozza, felmelegíti a levegőt. A felszín fölmelegedését befolyásolja a domborzat és a felület színe. A felmelegedés mértéke függ még a napsugarak hajlásszögétől és a napsugárzás időtartamától is.

Az **üvegházhatás** egy módja annak, hogy a Föld megőrizze a Naptól kapott hőt. Az üvegházhatású gázok átengedik a légkörön a napsugárzást, de nem engedik át a földfelszínről érkező hősugárzást. Így a légkör felmelegszik.

Legjobban a következő gázok járulnak hozzá az üvegházhatáshoz:

- szén-dioxid (CO₂), forrása a fosszilis tüzelőanyagok (kőolaj, földgáz, szén), közlekedés
- metán (CH₄), forrása a mezőgazdaság, állattenyésztés, hulladéklerakók
- dinitrogén-oxid (N₂O), forrása a műtrágyagyártás

1. Az üvegházhatás

Eszköz és anyaglista

2 db műanyag palack	2 db hőmérő	asztali lámpa
olló	gyurma	60W-os izzó

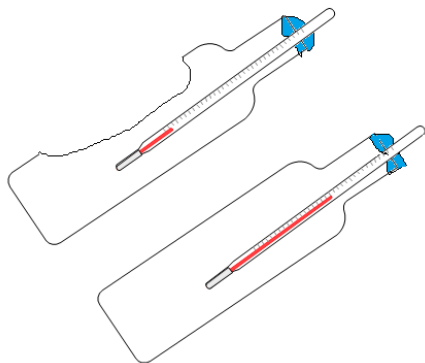
Munkavédelem

- A kísérlet elvégzése előtt figyelmesen olvasd el a leírást!
- Az eszközöket és az anyagokat csak a leírt módon és megfelelő körültekintéssel használd!
- Az olló használatakor saját és társaid testi épségét ne veszélyeztesd!
- Vigyázz a bekapcsolt izzó forró, égési sérüléseket okozhat!

A kísérlet leírása, jelenség, tapasztalat

- Fogj 2 egyforma műanyag palackot! Az egyik palack oldalán vágj széles, nagy ablakot!
- Tekerd le mind a két műanyag palack kupakját.
- Csúsztass hőmérőket a palackokba, majd rögzítsd a hőmérőket gyurmával a palackok nyílásába.
- Jegyeld fel a hőmérőkön látható hőmérsékleteket!

- e) A két palackot fektesd egymás mellé a napos ablakpárkányra, vagy a munkaasztalodra. Tegyél egy asztali lámpát 60W-os izzóval a palackok mellé, és kapcsold fel a lámpát.
- f) A hőmérőket úgy állítsd, hogy a csövüket ne érje közvetlenül a lámpa fénye. A két hőmérő egyforma távolságra legyen a lámpától (kb. 15 cm).
- g) Várj 10, 15 percet! Most nézd meg ismét a hőmérőket, és jegyezd fel az értékeket!
- h) Rajzold a hőmérőkre a 15 perc utáni hőmérsékleteket!

	Nyitott oldalú palack	Zárt palack
kezdő hőmérséklet	pl.: 21 °C	pl.: 21 °C
10 perc múlva	pl.: 22 °C	pl.: 23 °C
15 perc múlva	pl.: 23 °C	pl.: 25 °C
változás mértéke	pl.: 2 °C	pl.: 4 °C

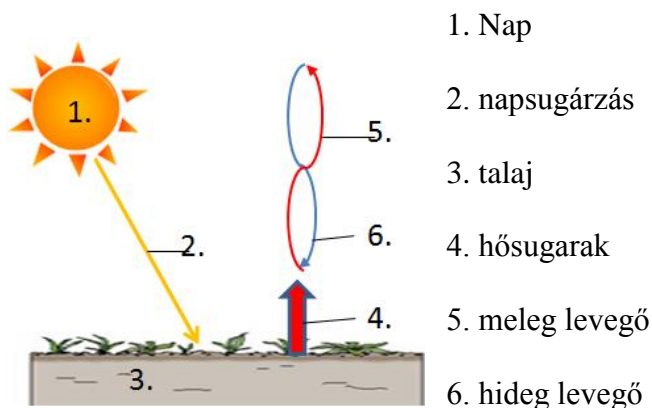
Tapasztalat: A kivágott műanyag palackban lényegesen alacsonyabb a hőmérséklet.

Magyarázat: A lámpa melegíti a palackot, és a palack belsejét is, ennek hatására a palack belsejében lévő levegő felmelegszik. A lámpa a nyitott palackban lévő hőmérőt is melegíti, de ebben az esetben a meleg levegő távozni tud, és helyére hidegebb levegő kerül, így a levegő nem tud annyira felmelegedni, mint a palack belsejében.

- i) **Ameddig a kísérlet eredményeire vársz, old meg a következő feladatokat!**

A levegő felmelegedése.

Nevezd meg az ábra hiányzó feliratait

1. Nap
2. napsugárzás
3. talaj
4. hősugarak
5. meleg levegő
6. hideg levegő

- j) **Mit ábrázol a kép?** Az elsivatagosodást ábrázolja a fénykép.

k) Rakd sorba a mondatokat!

- ...4..... A tengerek szintje emelkedik.
 ...3..... A sarki jégtáblák elolvadnak.
 ...2..... Ezzel párhuzamosan megváltozik a klíma is.
 ...5..... Veszélybe kerülnek a tengerparti területek.
 ...1..... Nő a Föld átlaghőmérséklete.

Érdekességek, kiegészítések, gondolkodtató kérdések

2. Az üvegházhatás fokozása

Eszköz és anyaglista

vegyszeres kanál	szódabikarbóna	ecet
------------------	----------------	------

Munkavédelem

- Az eszközöket és az anyagokat csak a leírt módon és megfelelő körültekintéssel használd!

A kísérlet leírása, jelenség, tapasztalat

Folytasd az előző kísérletet!

- l) A hőmérőket vedd ki a palackokból, és tedd félre, így a két hőmérőkön mért hőmérséklet kiegyenlítődik, visszatér szobahőmérsékletre.
- m) Tegyéél az ép üvegbe egy teáskanál szódabikarbónát és két teáskanál ecetet, és óvatosan rázd össze.
- n) Várj 10 mp-et, majd tedd vissza a hőmérőket a palack nyakába.
- o) Most ismételd meg az 2. feladat d), e), f), g) lépéseit!

	Nyitott oldalú palack	Zárt palack
kezdő hőmérséklet	pl.: 21 °C	pl.: 21 °C
5 perc múlva	pl.: 22 °C	pl.: 25 °C
10 perc múlva	pl.: 23°C	pl.: 27 °C
változás mértéke	pl.: 2 °C	pl.: 6 °C

Mit tapasztalsz? A szódabikarbóna és az ecet miatt a palackban a hőmérséklet magasabb, mint előtte volt.

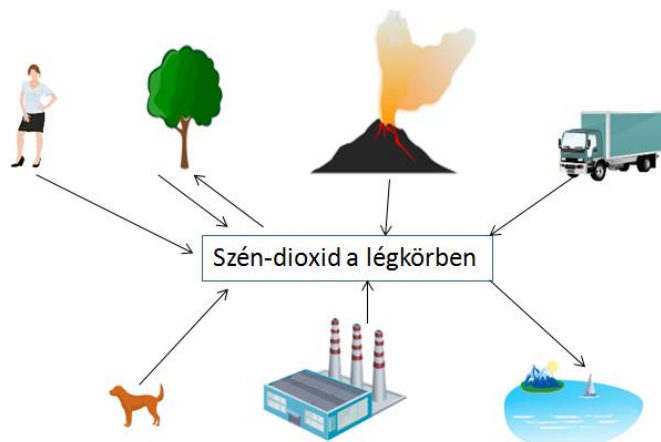
Magyarázat: A szódabikarbóna és az ecet reakcióba lépnek, és széndioxid szabadul fel. A szén-dioxid jól tartja a hőt. Abból a hőből is megőrizz valamennyit, ami a palackon keresztül a lámpából érkezik. Ez azt jelenti, hogy ha a palackban lévő széndioxid koncentráció nő, a levegő több hőt tart vissza.

p) Egészítsd ki a mondatokat!

Jelenleg az a probléma, hogy a légkör legfontosabb üvegházhatású gázának, a szén-dioxidnak a koncentrációja nagy ütemben **növekszik**, ezért a légkör túl sok hőt tart vissza, és így **felmelegszik**. Az üvegházhatás következménye a **globális felmelegedés**.

Házi feladat

- A globális felmelegedés a Föld légkörének lassú melegedése. Ennek oka, hogy az emberiség növeli a levegő széndioxid tartalmát.
  - Hogyan kerül a szén-dioxid a levegőbe? Fogalmazzd meg a képek alapján!

A szén-dioxid természetes úton a növények, állatok és az ember légzése, valamint a vulkáni működések következtében kerül.

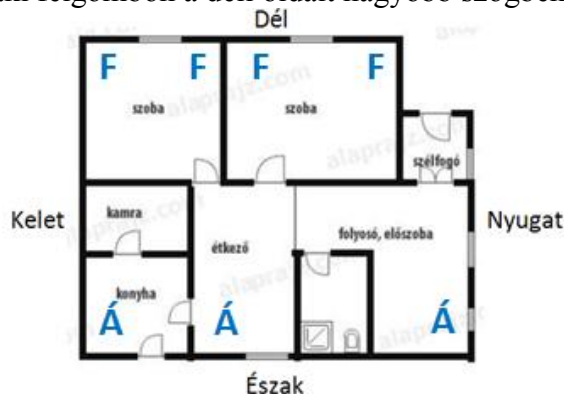
Mesterséges úton pl.: a közlekedés, ipari termelés juttatja a levegőbe.

- Mely folyamatok csökkentik a szén-dioxid mennyiségét?

a növények táplálékkészítése   tengerekben, óceánokban való elnyelődés

- Hol helyeznéd el a házban az árnyékedvelő és a fénykedvelő növényeket? Jelöld be a vázlatba a lehetséges megoldásokat! (Á=árnyékedvelő, F=fénykedvelő)

Indokold meg! . Az északi félgömbön a déli oldalt nagyobb szögben éri a napsugarak.

2. óra A csapadék

Tantárgyközi kapcsolódás

Földrajz: 7-8. o.

Természetismeret: halmazállapot-változások

Technika: 5. o.

Emlékeztető

A levegőben mindig van vízpára. A páradús könnyű, meleg levegő felemelkedik, a magasban lehűl, kicsapódik belőle a vízpára és felhő képződik. A felhőben lévő apró vízcseppek és párányi jégkristályok addig híznak, míg olyan nehezek lesznek, hogy megindul a csapadékhullás.

A csapadék formái: eső, harmat, jégeső, hó, havas eső, dér, zúzmara, köd.

1. Csináljunk esőt!

Eszköz és anyaglista

talpas lombik	lángelosztó	üveglap
hajlított üvegcső	borszeszegő	üvegtál
átszűrt dugó	gyufa	
vasháromláb	függőleges állvány	

Munkavédelem

- A borszeszegőt óvatosan gyűjtsd meg, ne tartsd közel a kezed a lánghoz!
- A kíséret során vigyázz, mert a forró gőz égési sérüléseket okozhat!

A kísérlet leírása, jelenség, tapasztalat

Töltsd a lombikot félig vízzel, majd zárd le hajlított üvegcsővel átszűrt dugóval!

Helyezd a vasháromláb lángelosztójára a lombikot.

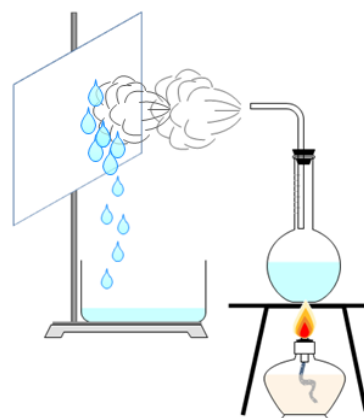
Az üvegcsövet irányítsd a függőleges állványra erősített üveglapra!

Tegyél az üveglap alá üvegtálat! Gyűjtsd meg a lombik alatt a borszeszegőt!

Várd meg, míg a víz elkezd forni!

Mit tapasztalsz? Cseppekben hullik az üveglapról a víz.

„Esik az eső”

Magyarázat: A lombikban lévő víz melegítés hatására párologni kezd, vízgőzzé alakul. A lombikból kiáramló vízgőz az üveglap közelében lehűl, felhővé kondenzálódik, és vízcseppekben kicsapódik.

Érdekességek, kiegészítések, gondolkodtató kérdések

2. Ónos eső

Eszköz és anyaglista

talpas lombik	borszeszégő	apróra tört jég
hajlított üvegcső	gyufa	vegyszeres kanál
átszűrt dugó	függőleges állvány	só
vasháromláb	2 db üveglap	
lángelosztó	üvegtál	

Munkavédelem

- A borszeszégőt óvatosan gyűjtsd meg, ne tartsd közel a kezed a lánghoz!
- A kíséret során vigyázz, mert a forró gőz égési sérüléseket okozhat!

A kísérlet leírása, jelenség, tapasztalat

Az előző kísérletet végezd el még egyszer, kicsit másként!

A rögzített üveglap alá apróra tört, jól megszózott jeget tartalmazó üvegtálat tegyél!

Fedd le a tálat üveglappal!

Gyűjtsd meg a lombik alatt a borszeszégőt!

Várd meg, míg a víz elkezd forni!

Mit tapasztalsz? A felső üveglapról lehulló vízcseppek a jeget és sót tartalmazó keverék üvegfedőlapján megfagynak, és vékony jégréteget képeznek.

Magyarázat: Az apróra tört jég és só keveréke (hűtőkeverék) fagypon alatti hőmérsékletet idéz elő az üvegtálaban. A tál tetejére hulló vízcseppek túlhűtöttek lesznek és megfagynak mi-
kor szilárd testhez (az üveglaphoz) érnek és vékony jégréteget képeznek a felületén.

3. Csapadékképződés a föld felszínén

Eszköz és anyaglista

főzőpohár	só	lángelosztó
apróra tört jég	talpas lombik	borszeszégő
kémcső	hajlított üvegcső	függőleges állvány
kémcsőállvány	átszűrt dugó	gyufa
vegyszeres kanál	vasháromláb	

Munkavédelem

- A borszeszégőt óvatosan gyűjtsd meg, ne tartsd közel a kezed a lánghoz!

A kísérlet leírása, jelenség, tapasztalat

- a) Tegyéél apróra tört jeget hideg vízzel megtöltött átlátszó üvegedénybe!
Lehelj a külső felületére!

Tapasztalat: Vékony vízréteg lesz látható üvegedény falán. Harmat képződött.

Magyarázat: Az alacsony, de 0 °C-nál magasabb hőmérsékletű vízzel töltött edény hideg falán a meleg leheletben lévő páratartalma kicsapódik.

- b) Tölts háromnegyedig egy kémcsövet apróra tört jéggel! Adj hozzá 4-5 kanál sót!
Tedd a kémcsövet az állványra, várj néhány percet!

Tapasztalat: Pár perc alatt tejfehér dér lepi be a kémcső falát.

Magyarázat: Az apróra tört jég és só keveréke fagypont alatti hőmérsékletet idéz elő.

A fagypont alatti hőmérsékleten a levegőből kicsapódó víz jégkristályokba rendeződik, megfagy. Így alakul ki a vékony, fehér bevonatot képező dér.

- c) Töltsd a negyed részéig vízzel a lombikot, majd zárd le hajlított üvegcsővel átszúrt dugóval!
Helyezd a vasháromláb lángelosztójára a lombikot! Készíts kémcsőbe a b) feladat szerint hűtőkeveréket!
Az üvegcsövet irányítsd a függőleges állványra erősített hűtőkeverékes kémcsőre!
Gyűjtsd meg a lombik alatt a borszeszégőt!

Tapasztalat: A lombikból kiáramló vízgőzből zúzmara rakódik a kémcsőre.

Magyarázat: Nagyon páradús, ködös levegőből fagypont alatti hőmérsékleten nagyon nagy mennyiségű jégkristály rakódik le. Ez a természeti jelenség a zúzmara

Házi feladat

Melyik csapadékformára illik az állítás?

- Felhőből hulló jégkristályok: **hó**
- Felhőből hulló vízcseppek: **eső**
- A talaj közeli levegőből hideg tárgyakra kicsapódó víz: **harmat**
- A ködből hideg tárgyakra kiváló jégkristályok: **zúzmara**
- Felhőből hulló jéggömbök: **jégeső**

3. óra

A szél és a talajpusztulás

Tantárgyközi kapcsolódás

Természetismeret: 6. o.

Földrajz: 7-8. o.

Emlékeztető

A napsugarak a földfelszín különböző részeit eltérő mértékben melegítik fel. Az eltérő felmelegedés miatt hőmérséklet-különbség alakul ki

A meleg levegő felemelkedik és helyére hűvösebb levegő áramlik

A földfelszínnel párhuzamosan mozgó levegőt szélnek nevezzük.

A szél elnevezése attól függ, hogy melyik égtáj felől fúj.

A talaj a földkéreg legfelső, laza termékeny rétege. Termőképessége a humusztartalmától függ. A humusz elpusztult növények és állatok maradványaiból áll.

1. Papírkígyó a gyertya felett

Eszköz és anyaglista

írólap	hurkapálca
olló	gyertya
gyufa	

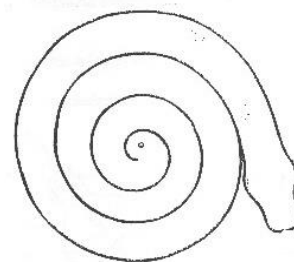
Munkavédelem

- Az olló használatakor saját és társaid testi épségét ne veszélyeztesd!
- A gyertyát óvatosan gyújtsd meg, ne tartsd közel a kezed a lánghoz!

A kísérlet leírása, jelenség, tapasztalat

Vágj ki papírból ki 20 centiméter átmérőjű kört, majd spirálisan vágj ki belőle egy 2,5-3 centiméter szélességű papírkígyót a rajzhoz hasonlóan. A farkán kis körrel jelölt ponton gombostűvel szúrd rá a kígyót a hurkapálca egyik végére úgy, hogy a papírkígyó a farkán függeszkedve könnyen elfordulhasson!

A hurkapálca másik végét fogd és tartsd óvatosan a gyertya fölé!

Mit tapasztalsz? A papírkígyó forog a hurkapálcán.

Magyarázat: A fűtőtest által felmelegített levegő felfelé áramlik. Az áramló levegő beleütözik a papírkígyó ferde papírfelületbe és így forgásba hozza a kígyót. Minél élénkebb a légáramlás, annál gyorsabban tekereg a kígyó.

2. Légáramlás (szél) az ajtónyílásban (tanári kísérlet)

Eszköz és anyaglista

gyertya	gyufa
---------	-------

Munkavédelem

- A gyertyát óvatosan gyújtsd meg, ne tartsd közel a kezed a lánghoz!

A kísérlet leírása, jelenség, tapasztalat

Nyissuk résnyire a fűtött osztályterem ajtaját és tartsunk egy égő gyertyát az ajtónyílás legmagasabb pontjáig, azután pedig tartsuk küszöbmagasságban!

Tapasztalat: A láng a légáramlat irányában elhajlik. A nyílás alján a láng a terem belseje felé hajlik, felül a kifelé hajlik.

Magyarázat: A nyílás alján a láng a terem belseje felé hajlik, mert itt a hidegebb folyosóról levegő befelé áramlik a terembe. Felül a kifelé hajló láng mutatja, hogy a meleg levegő a teremből kifelé áramlik. A levegőáramlás annál intenzívebb, minél nagyobb a tanterem és a környezete közti hőmérsékletkülönbség.

Egészítsd ki a mondatokat!

A felmelegedő levegő helyére oldalról **hideg levegő** áramlik. A felmelegedés után ez is **felszáll**. A körforgás miatt a terem levegője a fűtőtesttől távolabb is **felmelegszik**.

3. Talajerózió (csoport munka)

Eszköz és anyaglista

2 db üvegcád	homok
főzőpohár	agyagos talaj
hajszárító vagy asztali ventilátor	

Munkavédelem

- A szívószálat a laboratóriumi rendnek megfelelően használjátok, ne kerüljön homok a szemetekbe!

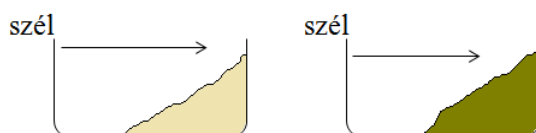
A kísérlet leírása, jelenség, tapasztalat

a) Készítsetek elő két üvegcádat!

Az egyik üvegcádba tegyetek homokot, a másikba agyagos talajt!

Mind a kettőben az ábra alapján rézsútosan egyengessétek el a talajt!

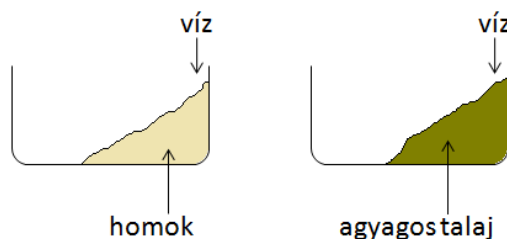
Ezután a hajszárítót vízszintesen tartva fújjatok levegőt a két talajmintára!

Mit tapasztaltok? A hajszárító szétfújta a homokot. Az agyagos talaj felszíne nem változott.

b) Egyengessétek vissza a talajt az üvegcádákban!

Felülről öntsetek rájuk vizet főzőpohárból! Hasonlíts össze a két történet!

Mit tapasztalsz? A víz lemosta a talajt. A homokot sokkal nagyobb mennyiségben sodorta le, mint az agyagos talajt.

Magyarázat: A homok lazább szerkezetű, mint az agyagos talaj, ezért mind a két esetben jobban lesodródott, pusztult.

- c) Az átnedvesedett homokot és agyagot rendezzék vissza az üvegcádákban az ábrák szerint! A nedves talajmintákra az a) feladat szerint ismét fújjatok levegőt a hajszárítóval!

Tapasztalat: A nedves talajokat nem fújta annyira szét a hajszárító, mint az első kísérletnél a szárazakat.

Magyarázat: A nedves talajok súlya nagyobb, ezért a szél nehezebben szállítja el.

Érdekességek, kiegészítések, gondolkodtató kérdések

A domborzati viszonyok hogyan befolyásolják a talaj pusztulását?

Minél meredekebb, nagyobb lejtésű a terület, annál könnyebb, gyorsabb lehet a talajpusztulás.

Milyen kiváltó okai vannak a talajpusztulásnak?

Természet erőinek pusztító munkája (szél, csapadék) okozhat talajpusztulást.

Emberi tevékenységek következtében is kialakulhat. Pl.: erdőirtások, helytelen talajművelés

Mi a következménye annak, ha a talaj anyaga lemosódik?

A talaj felső rétege vagy fokozatosan elvékonyodik vagy gyorsan pusztul, ezáltal termékenysége leromlik, esetleg mezőgazdasági művelésre alkalmatlanná válik. Szélsőséges esetben a talaj teljesen el is pusztulhat, a felszínen pedig a terméketlen alapkőzet marad hátra.

Hogyan előzhető meg, hogy a csapadék és a szél a lejtőn a talajt lehordja?

Megelőzhető teraszos földműveléssel, erdősávok telepítésével vagy az erdőirtások visszaszorításával.

Házi feladat

Gyűjtsd össze melyek a szél káros hatásai, és melyek hasznosak!

Károsak: Erős szélben sérülhet a fák lobja, talajpusztulást idézhet elő, súlyos károkat okozhat a mezőgazdaságnak és az épületekben is.

Hasznosak: Szél hatására gyorsabb a párolgás. Elszállítja a felhőket és a csapadékot szárazabb területekre. Zöld területek felől friss levegőt hozva lecseréli a város szennyezett levegőjét. Szállítja a növények termését. Vitorlás hajókat hajt. A szélenergia hasznosításával környezetkímélő módon lehet villamos energiát előállítani.

Környezetszennyezés

4. óra

Tantárgyközi kapcsolódás

Biológia: 7-8. o.

Földrajz: 7-8. o.

Emlékeztető

„Mostanáig az ember úgy élt a Földön, mintha a rendelkezésére álló földterületek határtalanok, a levegő, a talaj, és a vízkészletek és az egyéb természeti források pedig kimeríthetetlenek lennének.” (René Dudos)

Mindannyiunk számára tapasztalható tény a nagyvárosok elszennyezett levegője, az elszennyezett tavak és folyók, a termőképességét egyre inkább elveszítő talaj és a mostanában egyre gyakrabban megfigyelhető szélsőséges időjárás.

A XXI. századi civilizált ember életformája a természet szempontjából nagyon káros, hiszen az ember sokféle módon károsítja élő és élettelen környezetét.

Az autók káros gázokat bocsátanak a levegőbe, a gyárak ontják a füstöt és szennyezőanyagokat. A hulladékok, káros vegyi anyagok a természetes vizeinket mérgezik.

A talajba szintén sokféleképpen kerülhet szennyező anyag

1. A levegőszennyezés

Eszköz és anyaglista

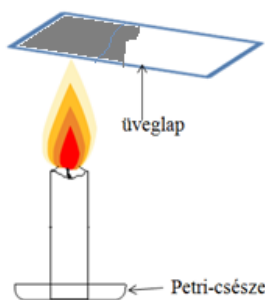
üveglap	kémcsőfogó	Petri-csésze
gyertya	gyufa	

Munkavédelem

- A gyertyát óvatosan gyújtsd meg, ne tartsd közel a kezed a lánghoz!

A kísérlet leírása, jelenség, tapasztalat

- a) Az ábra alapján végezd el a következő vizsgálatot!
Az üveglapot kémcsőfogóval tartsd a gyertya fölé!

Tapasztalat: Az üveglap megfeketedett.

Magyarázat: Az égés során szennyező anyag, korom került a levegőbe és ez rakódott le az üveglapra.

- b) **Milyen hatása van az élőlényekre a pornak?**

A levél színére rakódott por gátolja a növények fényhez jutását, a fonákján lévő pedig a gázcserét. Az embereknek légzőszervi megbetegedéseket okozhat. Gyakoriak az allergiás megbetegedések is.

2. A vízszennyezés

Eszköz és anyaglista

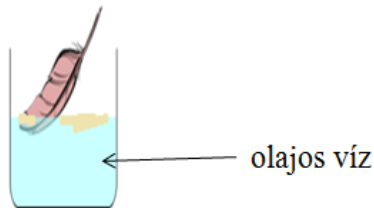
üvegcád	olaj	homok
madártoll	kémcső	

Munkavédelem

olaj 	
--	--

A kísérlet leírása, jelenség, tapasztalat

- a) Egy üvegcádat tölts félig tiszta vízzel!
Mártsd bele a madártollat a vízbe!
Mit tapasztalsz? A madártollról lefolyik a víz.
- b) Önts egy kémcsőnyi olajat a vízbe!
Figyeld meg az olaj elhelyezkedését! Az olaj szétterül a víz felszínén.
Magyarázat: Az olaj nem oldódik a vízben, hanem szétterül és a víz felszínén marad.
- c) Mártsd bele a madártollat az olajos vízbe is!
Mit tapasztalsz? Az olaj rátapad a tollra, megszünteti a toll vízállóságát.
- d) Szórd a homokot az olaj tetejére!
Mit tapasztalsz? A homok megkötí az olajat és az olajos homok leülepedik az üvegcád aljára.
- e) Milyen környezeti problémát okoz a homokkal való beszórás?
A szennyezett, olajos homok lesüllyed a vizek aljára és tovább károsítja a környezetet.
- f) Sorold fel, melyek az olaj károsító hatásai!
Az olaj szétterül a víz felszínén, és már kis mennyiségben is megakadályozza az oxigén bejutását a vízbe. Az oxigén utánpótlás megszakad, ezért a légzéshez nem kapnak az élőlények oxigént, így elpusztulnak. Csökkenti a vízbe jutó napfény mennyiségét. A tengeri madarak tolla közé jutva megszünteti annak vízállóságát, az olajjal szennyezett tollú madarak elpusztulnak, hiszen nem tudnak repülni, táplálékot szerezni.

3. A talajszennyezés

Eszköz és anyaglista

szűrőállvány	2 db főzőpohár	talajminta
tölcsér	tintás oldat	vattacsomó

Munkavédelem

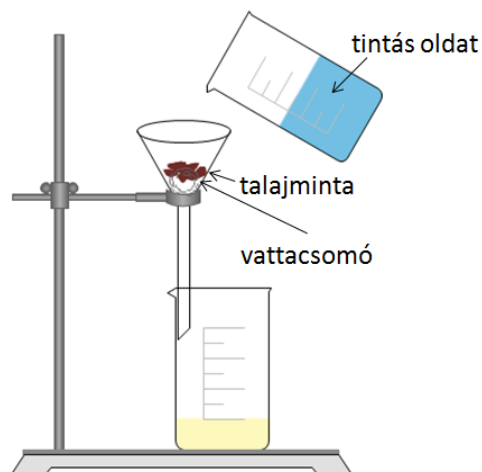
- A kísérlet elvégzése előtt figyelmesen olvasd el a leírást!
- Az eszközöket és az anyagokat csak a leírt módon szabad használni!

A kísérlet leírása, jelenség, tapasztalat

Végezd el az ábra alapján a kísérletet!

Tapasztalat: A talajon átszivárgott tintás oldatból a főzőpohárba tiszta víz csepegett le.

Magyarázat: A talaj megkötötte a tintát (szennyező anyagot).

Érdekességek, kiegészítések, gondolkodtató kérdések

4. Savas eső készítése (tanári kísérlet)

Eszköz és anyaglista

főzőpohár	üveglap	vízpermetező műanyag flakon
kénlap	gyufa	indikátorpapír

Munkavédelem

kén-dioxid <div style="display: inline-block; margin-left: 10px;"> </div>	
---	--

A kísérlet leírása, jelenség, tapasztalat

Indikátorok: jelzőanyagok, melyek a vizes oldatok kémhatását mutatják meg

Kémhatás: az anyagok savasságának, lúgosságának mértéke.

pH: a kémhatás számokban kifejezve

pH	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
	SAVAS						SEMLEGES	LÚGOS						

- a) Egy főzőpohárba égő kénlapocskát helyezünk, majd letakarjuk üveglappal az edényt!

Miután befejeződött az égés levesszük az üveglapot és bőségesen vizet permetezünk az edénybe!

Tapasztalat: A vízcseppek savassá váltak, reakcióba lépte a kén-dioxiddal. Indikátorpapír segítségével határozzuk meg a főzőpohárban lévő anyag kémhatását! 4 Ph

b) Egészítsd ki a mondatokat a megadott szavak felhasználásával!

kén-dioxid vizes oldata, kén, savas eső, vízgőz, kén-dioxid, kénsav

A különböző tüzelőanyagok eltérő mennyiségben tartalmaznak **ként**. Elégetésük során **kén-dioxid** is kerül a levegőbe. A gázok a légkörben lévő **vízgőz** -zel reagálnak, **kén-dioxid vizes oldata** valamint **kénsav** keletkezik. Az ilyen csapadékot nevezzük: **savas eső**-nek.

c) Melyek a savas esők káros hatásai?

A növények leveleit szétmarja, az állatok megbetegszenek és elpusztulnak, ha ilyen vízből isznak. Gátolja a növények csírázását. Az épületeket is kikezdi a savas eső pl.: a mészkővel díszített házak, szobrok tönkremennek, ha ilyen csapadék esik rájuk. A fémekből készült tárgyak korrózióját is fokozza. A talajt is károsítja.

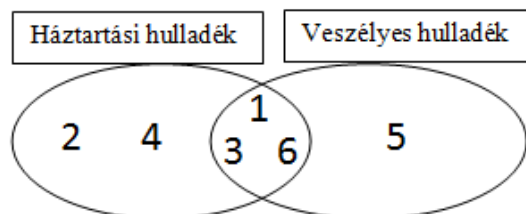
d) Hogyan lehetne a savas esők kialakulásának veszélyét csökkenteni?

Pl.: szűrőberendezések, katalizátorok, korszerű technológiák alkalmazásával.

Házi feladat

1. Írd a halmazokba a hulladékfajtákat!

1. szárazelem
2. üdítős doboz
3. festék
4. műanyagtasak
5. akkumulátor
6. étolaj

2. Számozással rakd sorrendbe a hulladékkezelés folyamatát!

5. hulladékmegsemmisítés, végleges tárolás vagy újrahasznosítás
4. osztályozás
2. hulladék elszállítása
3. ideiglenes raktározás
1. hulladékgyűjtés

Felhasznált irodalom

- Dr. Siposné Dr. Kedves Éva, Ádám Tibor: Környezetvédelem (Mozaik Oktatási Stúdió, Szeged, 1998)
 Dr. Tóth Aurél: 200 Földrajzi kísérlet (Tankönyvkiadó, Budapest, 1971)
 Jámbor Gyuláné, Kissné Gera Ágnes, Vízvári Albertné: Természetismeret 5. (Mozaik Kiadó, Szeged, 2013)
 Kropog Erzsébet: Környezettani vizsgálatok (Műszaki Kiadó, Budapest, 2000)
 Kropog Erzsébet - Láng György - Mándics Dezső - Molnár Katalin - Ütőné Visi Judit: Természetismeret 5. (Oktatókutató és Fejlesztő Intézet, Budapest, 2014)
 Kropog Erzsébet - Láng György - Mándics Dezső - Molnár Katalin - Ütőné Visi Judit: Természetismeret munkafüzet 5. (Oktatókutató és Fejlesztő Intézet, Budapest, 2014)
 Ábrák saját készítésűek